

Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Tulostavoiteasiakirja 2022

SISÄLLYSLUETTELO

1	Yhteiskunnallinen vaikuttavuus	3
1.1	Lisäämme elinvoimaa	4
1.1.1	Työllisyysasteen nostaminen.....	4
1.1.2	PK-yritykset uudistuvat ja kasvavat monipuolistaen elinkeinorakennetta	5
1.1.3	Elinkeinojen vastuullisuuden edistäminen	10
1.1.4	Saavutettavuuden edistäminen	11
1.1.5	Koulutus- ja osaamistaso nousee, ja osaavan työvoiman saatavuus paranee.....	12
1.2	Tavoittelemme hiilineutraaliutta	15
1.2.1	Hiilineutraaliuden edistäminen.....	15
1.2.2	Kiertotalouden ratkaisut.....	17
1.2.3	Edistämme ilmastonmuutokseen sopeutumista.....	19
1.2.4	Luonnon monimuotoisuus ja vesien tila	20
1.2.5	Kestävä kaupunkikehitys.....	22
1.3	ELY-keskuksen aluekohtainen strateginen tavoite.....	25
2	Toiminnallinen tuloksellisuus.....	25
2.1	Asiakkuudet, digitalisaatio ja yhteiset toimintatavat.....	25
3	Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen	29
4	Erikoistumis- ja keskitetyt tehtävät	30
5	Voimassaolo ja seuranta.....	30
5.1	Liite.....	31
6	Allekirjoitukset.....	31

13.12.2021

Toiminta-ajatus

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset edistävät alueellista kehittämistä hoitamalla valtionhallinnon toimeenpano- ja kehittämistehtäviä alueilla.

Yleistä

ELY-keskuksen tulostavoitteet perustuvat hallitusohjelmaan, AVI-ELY -strategia-asiakirjaan, eri hallinnonalojen strategioihin sekä ottavat huomioon hallituksen aluekehittämispäätöksen ja maakuntaohjelmien linjaukset.

ELY-keskukset hyödyntävät aktiivisesti sekä virastokokonaisuuden eri tehtäväalueiden, että ELY-keskusten keskinäisiä yhteistyömahdollisuuksia tässä tulossopimuksessa määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. ELY-keskukset toimivat tiiviissä vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä kumppaniverkostojen kanssa edistäessään alueen elinvoimaa, kestävä kasvua ja tulevaisuutta sekä hyvinvointia ja sisäistä turvallisuutta.

Pitkän aikavälin strategiset linjaukset

Hämeen ELY-keskuksen hallituskauden mittaiset strategiset kärjet ovat valikoituneet syksyllä 2019 sidosryhmien ja yhteistyötahojen kanssa tehdyn työn tuloksena. Työssä tunnistettiin sekä Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen kannalta keskeisiä kärkiteemoja että ELY-keskuksen sisällä poikkihallinnollisia toimintatapoja vaativia tavoitekohtia. Työstön pohjalta valitsimme kolme strategista kärkiteemaa, joiden ympärillä tehostamme toimintaamme ja tiivistämme yhteistyötä sekä viestintää verkostojemme kanssa. Hyvä henkilöstöpolitiikka, johtaminen sekä avoin ja aktiivinen viestintä tukevat toimintamallien uudistamista.

Valitut kärjet vaikuttavat entistä ajankohtaisemmilta syksyllä 2021 koronapandemian, kestävä elvytyksen ja alueemme maakunnissa valmisteltävien uusien maakuntaohjelmien sisältöjen myötä.

Teema: Työllisyyden edistäminen

Tavoitteemme: Työllisyysaste nostetaan 75 prosenttiin vuoden 2023 loppuun mennessä hyödyntäen monipuolisia toimia alueen kumppaneiden ja sidosryhmien kanssa. Varmistetaan työvoiman saatavuus ja riittävyys. Kehitämme työnhakijoiden osaamista ja ehkäisemme työmarkkinoilta syrjäytymistä. Turvaamme yrityksille hyvät toimintamahdollisuudet.

Keinomme: Tuemme alueemme TE-palveluiden työnvälitystä. Tuemme ulkomaisen osaavan työvoiman houkuttelua ja pitovoimaa alueellamme sekä panostamme kotouttamisen palveluverkon kehittämiseen yhteistyössä alueen kuntien ja oppilaitosten kanssa. Turvaamme työvoiman alueellista liikkuvuutta. Teemme TE-palveluissa aktiivista ja vaikuttavaa palvelutarjontaa työnhakijoille ja työnantajille (palkkatuki, työvoimakoulutus). Osallistumme molemmissa maakunnissa kumppaneina työllisyyden kuntakokeiluhankkeisiin. Kehitämme pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseen tähtäävää ennalta ehkäisevää toimintaa ja haemme ratkaisuja vaikeaan pitkäaikaistyöttömyystilanteeseen yhteis-

13.12.2021

työssä strategisten kumppaneiden kanssa. Tuemme työllisyydenhoitoa ja yritysten kilpailukykyä maaseutu- ja EU-rakennerahastovaroin panostaen mm. osaamiseen ja uudistumiseen. Kehitämme omia toimintamallejamme ja etsimme uusia yhteistyömuotoja mm. ELY-keskuksen Team Finland- ja rahoitustoimintojen sekä TE-toimiston yrityspalvelujen välille.

Teema: Ilmastomuutoksen hillintä ja sopeutuminen

Tavoitteemme: Kuntamme ja maakuntamme ovat edelläkävijöitä vähähiilisydessä. Ilmastomuutoksen vaikutuksiin on varauduttu ja sopeuduttu sekä tunnistettu sen liiketoimintamahdollisuudet ja vaikutukset yritystoimintaan ja koulutukseen.

Keinomme: Tuemme kuntien ja maakuntien vähähiilisyys- ja resurssiviisaustyötä, kokeiluja ja verkostoja. Edistämme uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja uutta yrittäjyyttä. Rahoitamme ympäristö-, luonto-, ja ilmastotoimia. Edistämme ilmastomuutoksen vaikutusten huomioon ottamista rakennetun ympäristön ja yhdyskuntien suunnittelussa. Osallistumme alueellisten ilmasto- ja hiilineutraaliusohjelmien ja -asiakirjojen laatimiseen sekä valtakunnalliseen ohjelmatyöhön.

Teema: Kiertotalous

Tavoitteemme: Alueemme on kiertotalouden edelläkävijä Suomessa.

Keinomme: Kiertotalous ja kestävyys ovat keskeisiä teemoja maakuntiemme älykkään erikoistumisen strategioissa. Tuemme kuntien ja maakuntien työtä ja pyrimme vahvistamaan sitä omilla monipuolisilla toimenpiteillämme sekä tiivistämällä edelleen alueellista ja valtakunnallista yhteistyötä. Pyrimme edesauttamaan sektorien ja toimijoiden uudistumista muun muassa neuvonnalla, rahoituksella, valvonnalla ja kehittämällä itse uusia alueellisia yhteistyömuotoja ja toimintatapoja. Edistämme uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja autamme yrityksiä kasvamaan ja kehittymään myös globaaleilla markkinoilla.

1 Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus on jaettu strategisiin painopisteisiin *Lisäämme elinvoimaa ja Tavoittelemme hiilineutraaliutta* AVI-ELY -strategia-asiakirjan mukaisesti ja hallitusohjelmaan perustuen. AVI-ELY -strategian strateginen painopiste *Turvaamme hyvinvointia ja yhdenvertaisuutta* on sisällytetty poikkileikkaavasti kohtiin *Yleistä ja Toiminnallinen tuloksellisuus*. ELY -keskukset osaltaan edistävät valtion aluehallinnon yhteisten strategisten painopisteiden tavoitteiden toteutumista. ELY-keskus toteuttaa ja ottaa huomioon omassa toiminnassaan Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaiset toimenpiteet, jotka koskevat viraston tehtäviä. Tästä toiminnasta ELY-keskus raportoi säännönmukaisesti myöhemmin erikseen annettavan ohjeen mukaisesti. Virasto varmistaa Suomen kestäväen kasvun ohjelman (RRF-väline) toimeenpanossaan sisäisen val-

vonnan, seurannan ja raportoinnin toimivuuden EU:n RRF-asetuksen (2021/241) ja kansallisen RRF-toimeenpanosäädöksen ”Laki Euroopan unionin elpymis- ja palautumistukivälineen hallinnoinnista, valvonnasta ja tarkastuksesta” vaatimukset huomioiden.

1.1 Lisäämme elinvoimaa

1.1.1 Työllisyysasteen nostaminen

Tavoite: *Työllisyysaste nostetaan 75 prosenttiin vuoden 2023 loppuun mennessä.*

Olemme valinneet seuraavan tulossopimuskauden yhdeksi strategiseksi kärjeksi työllisyyden edistämisen. Pyrimme tehostamaan omaa toimintaamme näiden kärkien ympärillä kehittämällä omia toimintamallejamme tiedonkulun ja osaamisen siirtymisen parantamiseksi. Osana tätä työtä kartoitamme keskeisimmät verkostot ja sidosryhmät ja kehitämme yhteistyötä näiden kanssa.

Toteutamme nuorten ja maahanmuuttajien työllisyyteen vaikuttavia toimenpiteitä yhteistoimin muiden palvelutuottajien ja -järjestäjien kanssa, millä voi olla huomattava vaikutus 75 %:n työllisyysasteen saavuttamisessa. Panostamme henkilökohtaiseen ja oikea-aikaiseen asiakasohjaukseen, joka on suuressa roolissa erityisesti maahanmuuttajien työllistymisen edistämiseksi. Kiinnitämme entistä enemmän huomiota mm. palkkatuella työllistämisen mahdollisuuksiin ja ammatillisen koulutuksen mahdollistamiseen sekä oikea-aikaisiin ja työllistäviin asiakaspolkuihin.

TE-toimisto tarjoaa ratkaisuhakuisia palveluja sekä työnhakijoiden että työnantajien tarpeita kuullen. Tarvelähtöisillä palveluilla Hämeen elinvoima kasvaa ja pitkäaikaistyöttömyys sekä sitä aiheuttavat ilmiöt vähenevät. Pitkäaikaistyöttömyys on erityinen haaste Päijät-Hämeessä ja sen haltuunotto vaatii määrätietoista ja yhteistä strategiaa. Työttömyysjaksojen lyhentämiseksi toteutetaan varhaisen palvelun mallia, jossa kartoitetaan palvelutarve ja ohjataan palveluihin heti työttömyyden alkuvaiheessa. Uudistuvilla palveluilla ja uusilla rekrytointikanavilla työnantajien työvoiman saatavuus paranee. Muutos- turva tukee työllisyysasteen nostamista proaktiivisesti digitaalisella osaamiskartoituksella, joka mahdollistaa henkilöstöä vähentävistä yrityksistä vapautuvan työvoiman uudelleensijoittumisen aiempaa tehokkaammin.

Varmistetaan työvoiman saatavuus ja riittävyys sekä yritysten osaavan työvoiman tarpeet. Parannamme työvoimakoulutuksen tarjontaa ja yritysten työvoimatarpeen kohtaamista uudella tavalla työtätehtäviin tähtäävien, työelämälähtöisten rekrytoivien koulutusten avulla. Hyödynnämme VOS-koulutuksia ja tehostamme asiakasohjausta muutostilanteissa digitaalisen osaamiskartoituksen tuloksiin nojautuen. Kytkeämme työvoimakoulutukset entistä tiiviimmin osaksi henkilöasiakkaiden kokonaisvaltaista palvelupolkua ja suunnittelemme koulutusten sisällöt niin, että asiakkaiden osaamisen kehittämistarve ja yritysten osaajatarve kohtaavat. Kuntahankkeita toteutetaan molemmissa maakunnissa ja palveluihin ohjataan merkittävä osa asiakkaista ja resursseista. Kuntahankkeiden käynnistymisestä aiheutuu todennäköisesti epäjatkuvuutta palveluiden saatavuuteen ja tunnettuuteen. Palkkatuen soveltuvuutta arvioidaan ja käytetään aiempaa enemmän yrityslähtöisesti.

13.12.2021

Tukemalla yritysten kehittämishankkeita ja investointeja mm. maaseutu- ja rakennera-
hastovaroja hyödyntäen parannetaan yritysten mahdollisuuksia kannattavaan toimin-
taan, mikä on edellytyksenä yritysten kyvyllä työllistää.

Tuemme ESR –osarahoitteisilla hankkeilla osallistujien osaamista ja työllistymistä sekä
työvoiman liikkuvuutta. ESR-rahoitusta käytetään siellä missä se täydentää kansallista
rahoitusta.

Kannustamme kuntia suunnittelemaan ja toteuttamaan laadukasta, veto- ja pitovoi-
maista arjen sujuvuutta tukevaa elinympäristöä ja yhdyskuntarakennetta. Osallistumme
kaupunkiseudun alueidenkäytön kehittämiseen ja yritystoiminnan kaavallisten edellytys-
ten luomiseen yhteistyössä maakuntaliittojen ja kuntien kanssa.

Sähköistyvän Suomen elinvoimapaketti sisältää merkittäviä ehdotuksia Päijät-Hämeen
ja koko Suomenkin osalta. Sen tueksi Hämeen ELY-keskus on koonnut rakennemuutos-
työryhmän, jonka tehtävänä on luoda ja ylläpitää tilannekuvaa sekä jalostaa yhdessä
aluetoimijoiden kanssa toimenpidesuunnitelmaa

Osallistumme maakuntiemme älykkään erikoistumisen strategian mukaisten hankkeiden
ja toimenpiteiden toteuttamiseen.

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Käynnissä olevien työttö- myysjaksojen keskimää- räinen kesto, vk (TA)	49	48	46	46
Virta yli 3 kuukauden työttömyyteen, % (TA)	40	38	36	36
Rahoitetuissa hankkeissa keskimäärin syntyvät työ- paikat yrityksissä (työpaikkakerroin)	4	4	4	4

TA = tavoite sisältyy valtion talousarvioon

1.1.2 PK-yritykset uudistuvat ja kasvavat monipuolistaen elinkeinorakennetta

Tavoite: *Suomen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiomenot ovat 4 % bruttokansantuotteesta vuo-
teen 2030 mennessä. ELY-keskukset edistävät t&k&i tavoitetta erityisesti tukemalla pk-
yritysten uusien tuotteiden, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämiseen liittyviä
hankkeita.*

13.12.2021

Pk-yritysten kehittämispalveluilla ja kehittämisavustuksella voidaan tukea yritysten tuotekehitystä ja kansainvälistymistä. Yritysten toimintaympäristön kehittäminen yritysten toimintaedellytyksiä, verkostoja ja yritysten henkilöstön osaamista kehittäen on mahdollista suuntaamalla rakennerahastovaroja yritysten ja kehittämisorganisaatioiden yhteishankkeisiin.

Maaseudun innovaatioryhmien (EIP) tavoitteena on parantaa maatalouden ja muun alkutuotannon tuottavuutta, tehokkuutta ja kestävyyttä. Ryhmien toiminnassa yhdistyvät yrittäjien käytännönläheinen osaaminen muiden asiantuntijoiden, esimerkiksi tutkimuslaitosten tietämykseen. Edistämme uusien EIP-hankkeiden perustamista sekä valtakunnallisesti että alueellisesti.

Yrittäjiltä vaaditaan laaja-alaista osaamista ja kykyä reagoida nopeasti ympäröivän toimintaympäristön muutoksiin. Tuemme yritysten innovaatioiden hyödyntämistä, kasvua ja kansainvälistymistä sekä yritysten yhteistyöverkostojen muodostumista mm. uusilla yritysryhmähankkeilla. Edistämme maaseutuohjelman toimenpitein uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja uutta yrittäjyyttä sekä luonnonvarojen kestävää käyttöä erityisesti jalostusarvoa lisäämällä ja vientimarkkinoilla.

Toteutamme ELY-keskuksen johdolla maakunnan kasvufoorumia sekä Hämeen Team Finland johtoryhmää, joilla tavoitellaan alueellisten ja valtakunnallisten yrityspalvelutoimijoiden resurssien kokoamista sujuvasti toimivaksi ja aktiiviseksi yhteispalveluksi. Palvelumalli mahdollistaa laaja-alaisen asiantuntija-, rahoitus- sekä verkottamispalvelun tarjoamisen siten, että yritysasiakkaan tarpeet voidaan täyttää mahdollisimman joustavasti ja täydellisesti sekä myös asiakkaan etu huomioiden. Julkista TKI-rahoitusta myönnettäessä huomioimme rahoituksen vipuvaikutuksen yrityksen omiin TKI-panostuksiin.

Rakennerahasto-ohjelmassa tavoitteena on yritysten hiilineutraalisuuden edistäminen. Käynnistyvän ohjelmakauden ohjelmaston tavoitteena on, että 35% EAKR-osion rahoituksesta kohdistuu vähähiilisen talouden edistämiseen. Tulemme lisäksi painottamaan panostusta kiertotalouden ratkaisujen edistämiseen. Pyrimme lisäämään ja syventämään ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen sekä kiertotalouteen liittyvää alueellista osaamista tiivistämällä yhteistyötä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa.

Mittari: *ELY-keskusten toimenpiteet tki- tavoitteen edistämiseksi (rahoituspalvelut, innovaatioympäristöjen ja liiketoimintaekosysteemien edistäminen sekä innovatiivisten julkisten hankintojen hyödyntäminen) (sanallinen)*

Myönnämme pk-yrityksille kehittämisavustusta ja kehittämispalveluita. Vuonna 2022 tavoitteena on käynnistää uuden alue- ja rakennepoliittikaohjelman Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027 mukainen päätöksenteko.

Edistämme uusien EIP-hankkeiden perustamista sekä valtakunnallisesti että alueellisesti.

Tuemme yritysten innovaatioiden hyödyntämistä, kasvua ja kansainvälistymistä sekä yritysten yhteistyöverkostojen muodostumista mm. uusilla yritysryhmähankkeilla. Edistämme maaseutuohjelman toimenpitein uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja uutta yrittäjyyttä sekä luonnonvarojen kestävää käyttöä erityisesti jalostusarvoa lisäämällä ja vientimarkkinoilla.

13.12.2021

Osallistumme asiantuntijoina luontoa, ympäristöä, kulttuuriympäristöä ja maisemaa kestäväällä tavalla tuotteistaviin ja hyödyntäviin hankkeisiin.

Aktivoimme alueen toimijoita aluekehitys- ja investointirahoituksen käyttöön ilmasto- ja kiertotaloushankkeissa sekä investoinneissa.

Tavoite: *Aktivointitoimien avulla yhä useampi yritys kehittää toimintaansa kasvun mahdollistamiseksi*

Häme: Aktivoimme yritysasiakkaita kasvuun ja kehittämiseen ELY-keskuksen ja TE-toimiston yhteisellä yrityspalvelumallilla, minkä lisäksi teemme alueen kehittämisyhtiöiden kanssa läheistä yhteistyötä kasvuyritysten tunnistamiseksi. Osana elvytysvaiheen toimenpiteitä teemme yrityspalvelumallin piirissä ja yhteistyössä alueen muiden yrityspalvelutoimijoiden kanssa laajaa yrityskontaktointia. Korona-avustuksia saaneiden yritysten lisäksi otetaan yhteyttä myös tunnistettuihin potentiaalsiin kasvuyrityksiin. Jatkamme ELY-keskuksen ja TE-toimiston yhteisen yrityspalvelumallin kehittämistä.

Täydennämme maaseutuohjelman kehittämishankkeilla myös maaseutualueiden yritysneuvontaa, minkä tavoitteena on aktivoida maaseudun yrityksiä kehittämään, uudistamaan ja monipuolistamaan toimintaansa.

Kaakkois-Suomi ja Uusimaa:

Kaakkois-Suomessa RR-rahoituksen ja TF-koordinaattorien kanssa tehtävää yhteistyötä jatketaan aiempaan tapaan siten, että pyritään erityisesti tukea ja kehittämispalveluita hakevien yritysten osalta aiempaa monipuolisempaan toimialarakenteeseen. Uudenaan osalta kehittämispalveluissa on ollut vakiintunut asiakkaiden jatko-ohjausmenetely, jossa ei ole suuria uudistustarpeita. Koska Uudellamaalla käytössä olevan yrityskivaltuuden määrä ei ole tiedossa varsinaiset suunnitelmat voidaan tehdä vasta siinä vaiheessa, kun asia varmistuu.

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Kasvu CRM-järjestelmään kirjattujen liidien määrä (kpl)	150	165	180	200

Tavoite: *ELY-keskukset sitoutuvat yhteisten Team Finland-tavoitteiden edistämiseen ja kehittävät yhteistyötään TF-verkoston toimijoiden kanssa.*

Johdamme alueen Team Finland toimintaa TF-johtoryhmän puheenjohtajana ja olemme aloitteellisia verkostoyhteistyön kehittämisessä. Team Finland koordinaattorit jakavat kansainvälistymiseen liittyvää tietoa ja neuvovat yrityksiä palveluihin ja palvelutarpeeseen liittyvissä kysymyksissä ja koordinoivat maakunnallista sidosryhmäyhteistyötä, sekä alueellisia Team Finland tilaisuuksia. Teemme kansainvälistymispotentiaalia omaa-

13.12.2021

vien yritysten tunnistamiseksi asiakaskartoituksia yhteistyössä TE-toimiston ja kehittämissyhtiöiden kanssa. Jaamme hyviä käytänteitä ja osaamista maakuntien verkostojen välillä. Viestimme ja näymme yhtenäisellä Team Finland brändillä.

Mittari: *ELY-keskuksen kehittämistoimenpiteet Team Finland-tavoitteiden edistämiseksi (sanallinen)*

Johdamme alueen Team Finland toimintaa TF-johtoryhmän puheenjohtajana ja selkeytämme organisaatioiden rooleja sekä tehtävien jakoa. Team Finland koordinaattorit jakavat kansainvälistymiseen liittyvää tietoa ja neuvovat yrityksiä palveluihin ja palvelutarpeeseen liittyvissä kysymyksissä ja koordinoivat maakunnallista sidosryhmäyhteistyötä, sekä alueellisia Team Finland tilaisuuksia.

Jatkamme molemmissa maakunnissa Team Finland koordinaattorien vetämiä TF-alueitiimejä. Lisäksi molemmissa maakunnissa toimii Team Finland-maakuntafoorumit sidosryhmille, joiden kautta työstämme yhdessä mm. yritysten kasvun ja kansainvälistymisen, osaavan työvoiman sekä yhteistyön ja verkostoitumisen teemoja.

Teemme kansainvälistymispotentiaalia omaavien yritysten tunnistamiseksi asiakaskartoituksia yhteistyössä TE-toimiston sekä kehittämissyhtiöiden kanssa ja selvitämme samalla myös osaavan työvoiman saatavuuden tarvetta ja tulevaisuuden näkymiä.

Tavoittelemme yhteisen asiakkuuden käsitteen toteutumista ja olemme selkeyttäneet alueellisesti asiakkuudenhallintaa sujuvan palvelupolun mahdollistamiseksi sekä maakunnallisen hanketoiminnan että muun yhteistyön avulla.

Ydintoimijoiden kesken on asetettu alueellisia liiditavoitteita ja pidämme huolta YAJR:n kautta tavoitteiden toteutumisesta ja että henkilöstö on koulutettu Kasvu-CRM:n käyttöön. Edistämme asiakastapaamisissa yhteisen asiakkuuden periaatetta käsittelemällä asiakkaan tarpeita kokonaisvaltaisesti, mikä voi mahdollistaa useamman palvelutarpeen TF- ydintiimin organisaatioille.

Käytämme CRM-järjestelmää TF-toimijoiden yhteistyön tukena. Kasvu-CRM:n tavoitteena on saumattomampi palvelupolku asiakkaan tarpeita ajatellen ja reaaliaikainen reagointi sekä ennakointi TF -toimijoiden elinkaarimallia hyödyntäen yritysten hyväksi. Sovimme alueellisesti TF- ydintoimijoiden kesken, miten Kasvu-CRM:n kanssa toimitaan tavoitellun lopputuloksen saamiseksi. Liidejä käsitellään myös Team Finland-alueitiimeissä. Jaamme hyviä käytänteitä ja osaamista maakuntien verkostojen välillä sekä valtakunnallisesti TF- koordinaattorien kesken.

Tavoite: *Yritysrahoitusta saavat pk-yritykset kasvavat uudistamalla liiketoimintaansa ja kansainvälistymällä.*

Seuraamme liikevaihdon kehitystä hankkeiden maksatusvaiheessa, jolloin liikevaihdon muutoksia yleensä ei ole havaittavissa. Mikäli yritysten liikevaihtoa voidaan seurata 2 vuoden seurantajakson jälkeen, tuloksia voidaan odottaa. Mittaus voidaan tehdä esim. Vainun avulla. Valitsemme kuitenkin tavaksi tarkastella tilannetta kehittämisavustuksen

13.12.2021

hakemusvaiheen arvion perusteella suhteessa myönnettyyn rahoitukseen. Liikevaihtokerroin on arvioitu aikaisemman toteuman mukaan.

Edistämme maaseutuohjelman toimenpitein uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja uutta yrittäjyyttä sekä luonnonvarojen kestävästä käytöstä erityisesti jalostusarvoa lisäämällä ja vientimarkkinoilla.

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Rahoitetuissa hankkeissa syntyvä liikevaihdon kasvu yrityksissä, liikevaihtokerroin (arvio)	13	13	12	12
Rahoitetuissa hankkeissa syntyvä viennin kasvu yrityksissä, vientikerroin (arvio)	10	10	10	10
Rahoitetuissa pk-yritysten hankkeissa syntyvät patentit ja muut aineettomat oikeudet, kpl (arvio)	60	60	60	60

Tavoite: Korkeaa arvonlisää tuottavien palveluiden, luovan talouden, kulttuurimatkailun ja kulttuurialan työpaikat lisääntyvät, osuus BKT:sta nousee ja työntekijöiden työskentelyedellytykset paranevat.

ELY-keskus voi myöntää kehittämisavustuksia ja kehittämispalveluita myös luovien alojen yrityksille ja yritysten aineettomien oikeuksien kehittämiseen ja turvaamiseen. Aineettomiin oikeuksiin liittyvää liiketoimintaosaamista voidaan parantaa hankkeilla.

Maaseutuohjelman siirtymäkaudella ja tulevalla ohjelmakaudella panostamme edelleen Hämeen alueellisen maaseutus suunnitelman mukaiseen elinkeinolliseen kehittämiseen.

Mittari: Korkeaa arvonlisää tuottavien palveluiden, luovan talouden, kulttuurimatkailun ja kulttuurialan toimintaedellytysten tukemista edistävät toimet (sanallinen).

Osallistumme luovien alojen verkostoyhteistyöhön ja aktivoimme luovien alojen yrityksiä kehittämään liiketoimintaansa. Tuemme kehittämistä järjestettävien tilaisuuksien lisäksi AVEK:n kanssa yhteistyössä CreMA- rahoituksella, yritysten kehittämispalveluilla ja mahdollisuuksien mukaan yritysten kehittämisavustuksella sekä muilla soveltuvilla rahoituksilla ja palveluilla. Kehitämme luovien alojen kansainvälistymiseen soveltuvia kumppanuuksia ja toimenpiteitä mm. suomalaisten kulttuuri- ja tiedeinstituuttitoimijoiden

13.12.2021

kanssa ja alueellisten oppilaitosten kanssa. Hankimme alan yrityksille suunnattuja koulutuksia ja liiketoiminnan kehittämisohjelmia. Olemme aktiivinen osallistuja myös suomalais-venäläisen kulttuurifoorumin toiminnassa ja pyrimme aktivoimaan foorumiyhteistyöhön liittyviä mahdollisuuksia Hämeessä.

Huomioimme yrityskohtaisissa kehittämishankkeissa alueella olevan merkittävän muotoiluosaamisen lisäämisen ja pk-yritysten muotoilupalveluiden hyödyntämisen.

Edistämme E- ja Y-vastuualueiden yhteistyönä hankerahoituksella kulttuuriympäristön hyödyntämiseen ja kehittämiseen liittyviä hankkeita ja osallistumme asiantuntijatahona niiden ohjaamiseen.

Maaseutuohjelman siirtymäkaudella ja tulevalla ohjelmakaudella panostamme edelleen Hämeen alueellisen maaseutus suunnitelman mukaiseen elinkeinolliseen kehittämiseen. Suunnitelmassa palveluiden kehittäminen on yksi neljästä painopisteestä, jolloin matkailupalveluiden kehittämiseen voi liittyä myös kulttuurimatkailuun liittyviä hankkeita.

1.1.3 Elinkeinojen vastuullisuuden edistäminen

Tavoite: *Edistetään erilaisten elinkeinojen vastuullisuutta ja kilpailukykyä, maa-, metsä-, kala- ja puutarhatalouden sekä palvelualojen kehittämishankkeita, matkailuelinkeinon toimintaedellytyksiä, kalastuselinkeinojen toimintaedellytyksiä kasvattaen kalatalouden arvoketjun arvoa sekä uusiutuvien luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä. Edistetään vastuullisen ja uudistuvan ruokajärjestelmän kilpailukykyä ja alan yritysten vientiedellytyksiä.*

Edistämme osaltamme ajantasaisen ja luotettavan lisätiedon hankintaa ja hyödyntämistä Hämeen runsaista pohjavesivarjoista ja pohjavesialueiden rakenteesta. Luotettavien hydrogeologisten tietojen perusteella on mahdollista arvioida tarkemmin sekä yksilön että erilaisten toimintojen ympäristövaikutuksia ja sijoittamismahdollisuuksia sekä niiden yhteensovittamista. Puhtaat vesivarat ja toimintavarma vesihuolto luovat erityisen tärkeän perustan ja toimivat samalla menestystekijöitä elinkeinoelämälle ja elintarviketeollisuudelle sekä niiden säilymiselle ja kehittämiselle.

Valvomme ympäristölupavollisia laitoksia ja tarkkailemme toiminnan ympäristövaikutuksia, millä edistetään ympäristön säilymistä terveellisenä ja turvallisena sekä luodaan edellytyksiä puhtaaseen ympäristöön tukeutuvalla elinkeinotoiminnalla, kuten matkailulle ja kalastukselle. Valvomme jätteen hyödyntämistä maanrakentamisessa, millä ehkäistään maaperän ja pohjaveden pilaantumista ja mahdollistetaan puhdasta ympäristöä vaativat elinkeinotoiminnan harjoittaminen myös tulevaisuudessa. Ympäristöluvanvaraisessa teollisessa toiminnassa syntyy jätteenä tai sivutuotteena lannoitevalmisteita, joiden ympäristökelpoisuuden pyrimme varmistamaan ympäristöluvan valvonnalla edistäen siten toiminnan vastuullisuutta.

Edistämme elinkeinoalueiden sijoittumista yhdyskuntarakenteen ja ympäristön kannalta kestäväällä tavalla.

Yritysten kehittämisavustuksissa tavoitteena on yritysten materiaalitehokkuuden ja vähähiilisyys edistäminen.

Suomen ruoantuotannon kilpailuetuina ovat mm. vastuullisuus, turvallisuus, puhtaus ja jäljitettävyys. Edistämme ruokajärjestelmän kilpailukykyä kasvattamalla alan osaamista sekä aktivoimalla maatalouden ja elintarviketeollisuuden uudistumista, investointeja, kansainvälistymistä sekä sukupolvenvaihdoksia. Edistämme lähi- ja luomuruuan tuotantoa. Ruokaketjun aluetaloudellinen merkitys on suuri alueellamme, jolloin elintarvikeyritysten raaka-aineiden turvaamiseksi maatalouden toimintaedellytykset pyritään pitämään vähintään nykytasolla.

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Elintarvikeketjun turvallisuus ja vastuullisuus (säädösten vaatimukset täyttävien elintarvikeketjun toimijoiden osuus), %	95	95	95	95

1.1.4 Saavutettavuuden edistäminen

Tavoite: Väylänpidon toimenpiteet on kohdistettu asiakastarpeiden ja vaikuttavuuden perusteella. Myös alemman tieverkon kuntoon panostetaan.

Tämä tavoite ja mittarit eivät koske Hämeen-ELY-keskusta.

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Henkilövahinkoon johtaneiden onnettomuuksien määrä maanteillä (kpl)				
Kansalaisten tyytyväisyys maanteiden palvelutason (asteikolla 1-5)				
Raskaan liikenteen tyytyväisyys maanteiden palvelutason (asteikolla 1-5)				

1.1.5 Koulutus- ja osaamistaso nousee, ja osaavan työvoiman saatavuus paranee

Tavoite: *Koulutus- ja osaamistaso nousee, ja osaavan työvoiman saatavuus paranee*

Hämeessä jatkuva oppiminen ja kattavien sekä laadukkaiden elinikäisen ohjauksen palvelujen kehittämistyö tukee osaavan työvoiman saatavuutta. Tällä tarkoitetaan TE-palveluiden ohella tarjottavia muita jatkuvaa oppimista tukevia ohjauspalveluita.

Kehitämme koulutushankintoja paremmin yritysten tarpeisiin vastaaviksi yhteistyössä koulutuksen järjestäjien ja yrityspalvelujen kanssa sekä hyödyntämällä eri lähteistä saatavaa ennakoitietoa. Korostamme TäsmäKoulutuksen merkitystä muutostilanteiden ennaltaehkäisyssä.

Pyrimme vähentämään ESR-rahoituksella koulutuksen keskeyttämistä ja edistämään siirtymiä koulutuksesta koulutukseen sekä tuemme yritysten henkilöstön pätevöitymispolkuja. Kehittämispalvelujen koulutuksilla parannamme pk-yritysten johdon ja avainhenkilöiden liiketoimintaosaamista.

Pyrimme lisäämään ja syventämään ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen sekä kiertotalouteen liittyvää alueellista osaamista tiivistämällä yhteistyötä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa

Kannustamme kuntia suunnittelemaan ja toteuttamaan saavutettavaa ja laadukasta, veto- ja pitovoimaista elinympäristöä ja yhdyskuntarakennetta, joka tukee elinkeinoelämää ja arjen sujuvuutta.

Mittari: *Osaamisen kehittämisen edistäminen alueella, jotta koulutus- ja osaajatarjonta vastaa elinkeinoelämän ja jatkuvan oppimisen tarpeisiin (sanallinen).*

Kehitämme koulutushankintoja paremmin yritysten tarpeisiin vastaaviksi yhteistyössä koulutuksen järjestäjien ja yrityspalvelujen kanssa sekä hyödyntämällä eri lähteistä saatavaa ennakoitietoa. Yhteishankinnoissa tarjoamme ja aktivoimme yrityksiä käyttämään muutokoulutusta henkilöstön kehittämiseen. Osaamisen kehittäminen liitetään osaksi TE-toimiston yrityspalvelua, jolloin pystytään vastaamaan paremmin ja nopeammin yritysten rekryointitarpeisiin. Henkilöasiakkaiden palvelu- ja koulutustarve arvioidaan kokonaisuutena ja tarvittavat palvelut järjestetään joustavasti ja saumattomasti.

Lisäämme koulutusorganisaatioiden välistä ja yritysten tarpeet huomioivaa alueellista verkostoyhteistyötä ja tuomme aktiivisesti esille näkemyksemme työvoiman kohtaanon ja osaamisen kehittämisen välisistä tarpeista. Käynnistämme elinikäisen ohjauksen (ELO-toiminta) ja jatkuvan oppimisen koordinaation (JAO) alueellisen yhteistyömallin sekä TE-toimiston ja ELY-keskuksen koordinaatioryhmän toiminnan.

13.12.2021

Kuntien työllisyshankkeissa huolehdimme työnhakijoiden osaamisen kehittämisen koordinaatiosta ja ohjauksen toimivuudesta.

Palveluhankinnoissa ml. koulutushankinnat huomioimme maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden erityistarpeet (mm. kielikoulutus ja opiskelun tuki). Hankimme kotoutumiskoulutukseen verkko-opintomahdollisuuden ja lisäämme koulutuskokeilujen käyttöä maahanmuuttajien tarpeisiin.

Pyrimme vähentämään ESR-rahoituksella koulutuksen keskeyttämistä ja edistämään siirtymiä koulutuksesta koulutukseen sekä tuemme yritysten henkilöstön pätevyyspolkua. Kehittämispalvelujen koulutuksilla parannamme pk-yritysten johdon ja avainhenkilöiden liiketoimintaosaamista.

Mittari: *Elinikäisen ohjauksen palveluiden saatavuuden ja laadun seuraaminen ja kehittäminen (sanallinen).*

Hämeessä monialainen yhteistyö, jatkuva oppiminen ja kattavat ohjauspalvelut ovat työllisyysasteen noston tukena.

Jatkamme elinikäisen ohjauksen verkostotyön koordinoitua Kanta- ja Päijät-Hämeen elinikäisen oppimisen ja ohjauksen strategian ja toimintasuunnitelman mukaisesti. ELO yhteistyöryhmien toiminta yhdistetään jatkuvan oppimisen koordinaation (JAO) yhteistyöryhmien kanssa.

Hyödynnämme elinikäisen ohjauksen saatavuus -selvitystä ja muuntokoulutusselvitystä. Lisäksi hyödynnämme TEM:n, OKM:n, OPH:n ja KEHA:n yhdessä kehittämää Oppimisen digitaalista palveluekosysteemiä.

Ohjauspalvelujen kokonaisuuden koordinoitua ja kehittämistä toiminta-alueella ohjaavat: yhteinen tahtotila ja sitoutuminen, toimivat ja strategiset yhteistyöverkostot, voimavarojen keskittäminen valikoituihin teemoihin ja ohjausosaamisen kehittäminen. Kehitämme edelleen strategista kumppanuutta ja vahvistamme monialaista Ohjaamotoimintaa. ELO-verkostot benchmarkkaavat kumppaneiden toimintaa ja osallistuvat valtakunnalliseen verkostotyöhön. Toteutamme jatkuvaa oppimista, uraohjausta ja nuorisotakuuta sekä vahvistamme alueen Ohjaamoja. Hämeessä hyödynnetään valtakunnallisen nuorisotakuun toimeenpanon työryhmän ohjausta ja jatkuvan oppimisen uudistaminen – hanketta.

Tiivistämme monialaista ja innovatiivista verkostoyhteistyötä, kehitämme ohjausta sekä ohjauksen laatua ja yhteen sovitamme toimintoja. Hyödynnämme ennakoitietoa. Jatkamme monialaista, yliaalueellista ja valtakunnallista yhteistyötä.

Tavoite: *Maahanmuutolla ja kotouttamisella edistetään työllisyyttä, osaamista ja talouskasvua.*

Maahanmuuttajien työllisyysasteen nostamisella vaikutetaan huomattavasti 75 %:n työllisyysasteen saavuttamiseen. Työperusteinen maahanmuutto vastaa yritysten työvoimaa.

13.12.2021

man tarpeisiin. Maahanmuuttajien koulutusaste nousee onnistuneiden koulutushankintojen avulla ja kotoutuminen sekä työllistyminen edistyvät laajassa maakunnallisessa yhteistyössä.

Mittari: *Panostukset kansainvälisten osaajien maahanmuuton lisäämiseksi ja osaamisen hyödyntämiseksi yritysten kasvussa ja kansainvälistymisessä (sanallinen). Maahanmuuttajien monialaisia palveluja toteutetaan verkostojen yhteistyönä, sekä kehitetään hankkeiden kautta.*

Työperäisen maahanmuuton hankkeet käynnistyvät kummassakin maakunnassa ja niiden lähtökohtana on yritysten työvoiman tarpeisiin vastaaminen. Osallistumme Päijät-Hämeessä käynnistyneen TalentHub hankkeen sekä Kanta-Hämeen Kokka Kohti Hämettä ohjaukseen ja toimintaan.

Kansainvälisten osaajien potentiaali tuodaan läpileikkaavasti esiin TE- ja yrityspalveluissa ja tarjotaan kv. osaajiin liittyviä palveluita yrityksille niin ulkomaisen työvoiman rekrytoinnin osalta kuin yritysten kasvun, kansainvälistymisen ja uudistumisen edistäjinä.

Olemme huomioineet palveluhankinnoissa tarpeen maahanmuuttajien osaamisen tunnistamisesta. TE-toimistojen ja kuntakokeilujen käyttöön on hankittu palveluksi vieraskielisten asiantuntija-arviointi.

Maahanmuuttajien työllistymistä tuemme kehittämällä kotouttamiskoulutusta entistä työelämälähtöisemmäksi siten, että kotoutujien koulutuspoluista muodostuu jo alusta alkaen tavoitteellinen jatkumo ammatillisiin koulutuksiin tai työhön. Hämeen ELY-keskuksen kotouttamiskoulutuksen uudella sopimuskaudella (2021-2024) tiivistetään yhteistyötä sopimuskouluttajien kanssa. Järjestämme säännöllisiä laatukäyntejä, hyödynnämme hankintasopimuksen laadunvalvontatyökaluja sekä kokoamme kouluttajia yhteiseen kotokoulutuksen foorumiin. Yhteistyö maahanmuuttajien koulutus- ja työllistymispolkujen kehittämisessä on tiivistä kuntakokeilujen kanssa, lisäksi resurssia tarjoavat alueen useat maahanmuuttajiin kohdistuvat hankkeet. Hankkeiden kautta kehitämme kotoutumisen palveluja niin suoraan ulkomailta töihin tuleville kuin jo maassa asuville. ELY on mukana tukemassa ja kannustamassa alueemme verkostotoimijoita hankerahoituksen hakemisessa ja hankkeiden valmistelussa.

Maassa jo olevien osaajien työllistymisen parantamiseksi kehitämme ja hankimme työpaikan löytymiseen ja siinä ensivaiheessa onnistumista tukevia palveluita. Työllisyyden kuntakokeiluissa on työhönvalmentajia ja työnetsijöitä maahanmuuttajien työllistämisen tueksi. Työhönvalmentajat voivat tarvittaessa olla tukena myös työpaikalla. Hyödynnämme EURES:n työpaikkaSuomi ja monikulttuurinen työyhteisö -koulutuksien käyttöä maahanmuuttajien työllistymisen edistämiseksi.

Vahvistamme korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten kanssa tehtävää yhteistyötä, jotta ulkomaiset opiskelijat pääsevät kosketuksiin työelämän kanssa jo opiskeluaikana. Olemme järjestäneet sidosryhmien kanssa kansainvälisten opiskelijoiden rekrytointikampanjoita, sekä tilaisuuksia, joissa perehdyimme muun muassa alueen Talent Boost toimintaan. Tilaisuudet on otettu hyvin vastaan ja pyrimmekin jatkamaan vastaavaa yhteistyötä.

Hämeen ELY-keskus on perustanut Maahanmuuttoasiain toimikunnan, jossa on laaja edustus alueen sidosryhmistä. Jatkossa toimikunnassa käsitellään alueen työlupalinjaus kaksi kertaa vuodessa. Muita toimikunnassa käsiteltäviä teemoja ovat muun muassa alueen Talent Boost toiminta, maahanmuuttajien työllistyminen ja koulutukset, turvapaikka-asiat ja pakolaisten vastaanotto.

Kansainvälinen suojelu ja pakolaisten vastaanotto

Hämeen ELY-keskus katsoo, että varautuminen kansainvälistä suojelua saavien määrän mahdolliseen kasvuun Hämeessä hyvä, eikä tähän tarvita tulevana vuonna erityisiä toimenpiteitä.

Hämeen ELY-keskuksella on sopimus pakolaisten vastaanottamisesta kuudentoista alueen kunnan kanssa. Sopimuksellisia kuntapaikkoja jää vuosittain Hämeessä käyttämättä. Tästä johtuen ei nähdä tarpeelliseksi ryhtyä neuvottelemaan uusia sopimuksia tai kuntapaikkoja, vaikka valtakunnallinen kiintiö ensi vuonna nousisikin. Lisäksi alueella on kuntia, jotka tarpeen tullen pystyvät joustamaan ja ottamaan vastaan enemmän pakolaisia kuin sopimuksella on paikkoja.

Hämeen ELY-keskus on perustanut laajamittaisen maahantulon yhteistyöryhmät sekä Päijät-Hämeeseen että Kanta-Hämeeseen. Olemme laatineet molempiin maakuntiin laajamittaisen maahantulon varautumisstrategiat Maahanmuuttoviraston ohjeistuksella. Lisäksi olemme tehneet molempiin maakuntiin Pelastuslaitoksen kanssa yhteistyössä tilakartoitukset. Tulossa olevan mahdollisen lakimuutoksen myötä alueellisten yhteistyöryhmien vetovastuu siirtyisi jatkossa, ehkä jo vuoden 2022 aikana Maahanmuuttovirastolle.

1.2 Tavoittelemme hiilineutraaliutta

1.2.1 Hiilineutraaliuden edistäminen

Tavoite: *Suomi on hiilineutraali vuonna 2035. Alueellisella ja paikallisella yhteistyöllä tuetaan siirtymistä hiilineutraalisuuteen, materiaalitehokkuuteen ja suljettuihin kiertoihin. Kehitetään joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä. Toimien vaikutuksina päästöt vähenevät.*

Olemme valinneet seuraavan tulossopimuskauden yhdeksi strategiseksi kärjeksi ilmastomuutoksen. Kehitämme ja tehostamme omaa toimintaamme kärjen ympärillä. Kehittämistyössä hyödynnetään Pirkanmaan ELY-keskuksen tiekarttatyötä ja sen jatkotoimenpiteitä sekä ELY ilmastoasiantuntijaverkoston ja ohjaavien tahojen ja strategiapäälliköiden ilmastoryhmän työtä. Tiivistämme edelleen yhteistyötä relevanttien tahojen, kuten Uudenmaan ELY-keskuksen liikennevastuualueen, maakuntien liittojen ja kuntien kanssa ja osallistumme aktiivisesti molempien maakuntien ilmastotyöhön. Tuemme Päijät-Hämeen maakunnan pyrkimystä muodostaa hiilineutraali yhteiskunta ja edistämme Kanta-Hämeen maakunnan ilmasto- ja vähähiilisyystavoitteita mm. yhteisten ilmastotyöryhmien ja käytössä olevien tuki-instrumenttien kautta. Huomioimme työssämme laajalaisesti kiertotalouden erilaiset mahdollisuudet.

13.12.2021

Välitämme rakennusvalvontoihin tietoa vähähiilisestä rakentamisesta, elinkaariajattelusta ja resurssitehokkaasta korjausrakentamisesta ja edistämme energiatehokasta alueiden käyttöä.

Seuraamme ja jaamme hyviä käytäntöjä yhdyskuntarakenteen päästölaskennasta ja hiilinelujen tunnistamisesta kaavoituksessa. Osallistumme MAL-sopimuksen mukaisesti Lahden seudun kaupunkiseutusuunnitteluun ja molempien maakuntien liikennejärjestelmätyöhön (kestävä liikkuminen ja yhdyskuntarakenne)

Rakennerahasto-ohjelmassa tavoitteena on yritysten hiilineutraalisuuden edistäminen. Tulevalla ohjelmakaudella ohjelmaston tavoitteena on, että 35 % EAKR-osion rahoituksesta kohdistuu vähähiilisen talouden edistämiseen.

Kehitämme Hämeen ELYn oman toiminnan kestävyttä. Tavoitteena on mm. puolittaa oman toiminnan päästöt aikavälillä 2019-2025. Osallistumme ELY-keskusten ympäristökasvatusverkoston valtakunnalliseen työhön sekä Kanta- ja Päijät-Hämeen ympäristökasvattajien verkoston yhteistyöhön. Yhteistyötä Etelä-Suomen AVIn kanssa tiivistetään.

Mittari: *Panostukset vähähiiliseen talouteen siirtymiseksi (sanallinen).*

Jatkamme aktiivisesti alueellisen ja paikallisen ilmastotyön edistämistä kansallisen hiilineutraalius 2035 tavoitteen saavuttamiseksi. Teemme aktiivista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa hyödyntäen saatavilla olevia tietolähteitä ja seurantatietoa. Aktivoimme alueen toimijoita aluekehitys- ja investointirahoituksen käyttöön ilmastohankkeissa ja -investoinneissa. Huomioimme ilmastotavoitteet ja -vaikutukset omassa toiminnassamme. Edistämme ilmastotietoisuutta.

Edistämme maa- ja metsätalouden vesienhallintaa vesistövaikutusten pienentämiseksi ja maaperän hiilensidonnan parantamiseksi. Tunnistamme vaikutusmahdollisuudet ilmastomuutokseen sopeutumiseksi vesitaloustehtävissä.

Painotamme YVA-prosessissa ja ympäristölupahakemuksista annettavissa lausunnoissa entistä enemmän hankkeiden ilmastovaikutusten huomioon ottamista ja materiaalitehokkuutta. Tunnistamme vaikutusmahdollisuudet ilmastomuutoksen hillintään ympäristönsuojelu- ja jätelain mukaisessa valvonnassa.

Edistämme kestävästä liikkumisesta ja yhdyskuntarakennetta kaavoituksessa ja sidosryhmäyhteistyössä. Lisäksi edistämme vähähiilistä ja materiaalitehokasta rakentamista sekä puutuotealan uudistumista.

Ympäristöministeriön erillisrahoituksella tehtyä ”Tuulivoimaa Hämeeseen” -selvitystä varten perustettu maakuntien liittojen ja ELY-keskuksen asiantuntijoiden projektiryhmä jatkaa yhteistyötä ja tuulivoiman edistämistä. Osallistumme maakuntien tuulivoimaselvitysten laatimiseen asiantuntijoina ja selvityksestä jääneellä projektirahoituksella.

Seuraamme ja jaamme hyviä käytäntöjä hiilinelujen tunnistamisesta ja ilmastovaikutusten arviointimenetelmistä kaavoituksessa. Lisäksi seuraamme vähähiilisyiden edistämiseen myönnettyjen kehittämisavustusten määrän toteutumista. Pyrimme nostamaan aiempaa vahvemmin esille tehtävienne vastuullisuutta/hiilikädenjälkeä. Pohjana tässä

toimii ympäristöministeriön erillisrahoituksella toteutettava yliopistoharjoittelijan selvitystyö.

Edistämme maaseutuohjelman toimenpiteitä, joilla vähennetään maatalouden ilmastopäästöjä ja lisätään maatalouden hiilinieluja. Lisäksi edistämme peltojen hiilensidontaa lisäämällä jatkuvaa kasvipeitteisyyttä ja sääätösaloitusta.

Osallistumme maaseutuohjelman valtakunnalliseen hanketoimintaan, jonka tavoitteena on täydentää ja tukea alueilla tehtävää kehittämistä ja hanketoimintaa ja jossa useat valituista teemoista linkittyvät kiertotalouden edistämiseen ja ilmastomuutoksen hillitsemiseen.

1.2.2 Kiertotalouden ratkaisut

Tavoite: *Vahvistetaan Suomen roolia kiertotalouden edelläkävijänä.*

Olemme valinneet seuraavan tulossopimuskauden yhdeksi strategiseksi kärjeksi kiertotalouden. Pyrimme tehostamaan omaa toimintaamme näiden kärkien ympärillä kehittäen omia toimintamallejamme tiedonkulun ja osaamisen siirtymisen parantamiseksi. Osana tätä työtä kartoitamme keskeisimmät verkostot ja sidosryhmät ja kehitämme yhteistyötä näiden kanssa.

Turvaamme luonnonvarojen kestäväää käyttöä alueidenkäytön suunnittelussa sekä maa-ainesten ja pohjaveden otossa. Sovitamme yhteen yhdyskuntien vedenhankintaan, pohjavesien suojeluun ja maa-ainesvarojen hyödyntämiseen liittyviä intressejä sekä omassa organisaatiossa että keskeisten sidosryhmien kanssa luotavilla uusilla menettelyillä.

Kehitämme ja otamme käyttöön uusia alueellisia yhteistyömuotoja ja toimintatapoja kiertotalouden ja valtakunnallisen jätesuunnitelman tavoitteiden edistämiseksi. Esimerkkinä avoin alueellinen kiertotalousfoorumi viranomaisille, toiminnanharjoittajille, tutkimus- ja oppilaitoksille jne. Tarkoituksena yhteistyössä on ideoida, oppia uutta, jakaa uusinta tietoa, löytää ratkaisuja ja myös mahdollisesti löytää uusia liikekumppaneita.

Edesautamme alueen vesihuoltosektorin uudistumista ja yhteistyötä kiertotalous-, teknologia- ja ilmastohankkeissa.

Tuomme neuvonnassa ja valvonnassa esille kiertotalouden toimivuuden kannalta keskeisiä asioita kuten kierrätysmateriaalien arvostuksen lisäämisen käyttämällä ko. materiaaleja vain ensisijaisissa käyttökohteissa (dumpaamisen estäminen), jätemateriaalien sisältämien haitallisten aineiden tunnistamisen ja niiden kierron pysäyttäminen jne.

Edistämme kiertotaloutta valtakunnallisen jätesuunnitelman (VALTSU) toteuttamisella. Vahvistamme yhdyskuntajätteen erilliskeräysvelvoitteiden ja jäteraportoinnin valvontaa antamalla lausuntoja kunnallisista jätehuoltomääräyksistä sekä tarkastamalla, että toiminnanharjoittajien vuosiraportointiin sisältyvä jäteraportointi on tehty raportointiohjeiden

13.12.2021

mukaisesti. Perustamme uuden jätelain edellyttämän jätehuollon alueellisen yhteistyöryhmä yhdessä VARELYn, UUDELYn ja KASELYn kanssa edistämään ja seuraamaan valtakunnallisen jätehuoltosuunnitelman toteutumista. VALTSUn tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista edistetään myös aktiivisella viestinnällä, jota hoitaa PIRELYyn sijoitettu ELYjen yhteinen jätehuoltokoordinaattori. Valvonnassa seurataan materiaalihokkuuden edistymistä yrityksissä mm. Valvomalla, että ominaisjättemäärän laskentaperuste on määritelty ja sen kehittymistä seurataan yrityksissä ainakin vuositasolla.

Sähkö- ja elektroniikkalaitteiden käsittelyn valvonnassa hyödynnämme ELSU-alueen ELY-keskusten yhteistyönä laadittua SER-asetuksen tulkintaohjetta.

Edistämme maaseutuohjelman toimenpitein uusien materiaalien ja hyödykkeiden käyttöä biokiertoaloudessa. Tuemme yrityksiä kehittämään uusia innovatiivisia tuotteita alihöydynnetyistä raaka-aineista tai sivuvirroista sekä ottamaan käyttöön tehokkaampaa prosessitekniikkaa. Edistämme biokaasun tuotantoa.

Yritysten kehittämisavustuksella parannetaan pk-yritysten kilpailukykyä mm. edistämällä uusien ympäristöä vähemmän kuormittavien, resurssiviisaisten ja energiatehokkaampien teknologioiden ja innovaatioiden käyttöönottoa.

Ohjaamme rakennerahastovarojen käyttöä painottamalla hankevalinnoissa maakuntien älykkään erikoistumisen strategioiden (RIS3) toimeenpanoa. Kanta-Häme on nimennyt uuden maakuntaohjelmansa älykkään erikoistumisen yhdeksi kärjeksi "luonnonvarat, kulutus ja materiaalikierrot kiertotalouden keskiössä". Lisäksi Päijät-Hämeen älykkään erikoistumisen strategiassa todetaan kestävyuden (ml. kiertotalous) poikkileikkaavan kaikkia valittua kolmea kärkeä. Tavoittelemme kiertotalouden ekosysteemien muodostumista ja niiden liiketoiminnan kansainvälistymistä. Maakuntien älykäs erikoistuminen painottuu entisestään rakennerahastojen käynnistyvällä ohjelmakaudella.

Edesautamme omalta osaltamme sitä, että alueellamme tuodaan uudella tavalla yhteen yritykset, korkeakoulut, tutkimuslaitokset ja rahoittajat vauhdittamaan innovaatioita, uutta liiketoimintaa ja uusia ratkaisuja.

Välitämme mm. kuntien rakennusvalvontoihin tietoa kiertotaloudesta rakentamisessa ja purkamisessa. Edistämme olemassa olevan rakennuskannan elinkaaren jatkamista ja rakennusten kierrättämistä uuteen käyttöön.

Mittari: *Yhdyskuntajätteen kierrätyksen edistäminen (sanallinen).*

Valtakunnallisen jättesuunnitelman toimeenpanemiseksi ympäristöluvista annettavissa lausunnoissa ja ympäristölupien valvonnassa arvioimme toiminnan materiaalihokkuutta. Valtakunnallisten kierrätystavoitteiden saavuttamiseksi ja mahdollisten alueellisten yhdyskuntajätteen kierrätystavoitteiden asettamiseksi teemme yhteistyötä ELY-keskuksen, kunnallisten jätehuoltoyhtiöiden, jätelautakuntien ja muiden alueellisten jätehuollon toimijoiden kanssa. Järjestämme vuosittain jätehuollon yhteistyöryhmän ja jäte-

13.12.2021

lautakuntien yhteistyökokoukset. Korostamme jätehuoltomääräyksistä annettavissa lausunnoissa kierrätyksen edistämiseksi tarvittavia toimenpiteitä, mm. yhdyskuntajätteiden syntypaikkalajittelua.

Seuraamme toiminta-alueemme kasvihuonekaasupäästöjen kehitystä ja hiilineutraaluiden saavuttamista mm. Syken kunta- ja ELY-keskuskohtaisen päästölaskentajärjestelmän/päästötietopalvelun avulla.

1.2.3 Edistämme ilmastonmuutokseen sopeutumista

Tavoite: *Varmistetaan, että alueilla tehtävät ratkaisut ovat kestäviä muuttuvassa ilmastossa. Vaikutetaan alueen maaseutuun ja maatalouteen, vesitalouteen sekä maankäyttösektoriin liittyviin maankäyttöä ja kaavoitusta ohjaaviin prosesseihin tulvariskien hallinnan, maankäyttösektorin ilmastotavoitteiden sekä maaperän hiilensidonnan edistämiseksi.*

Edistämme riskienhallintaa ja ilmastonmuutokseen sopeutumista ja siihen liittyvää kuntien työtä tulva- ja kuivuusriskien hallinnassa, vesihuollon toimintavarmuudessa sekä luonnonmukaisten ratkaisujen käytössä.

Toteutamme tulvariskien hallintasuunnitelmia. Kannustamme kuntia ja vesihuoltolaitoksia toimenpiteisiin ylimaakunnallisten strategioiden sekä Hämeen haja-asutuksen vesihuoltostrategian pohjalta.

Edistämme sään ääri-ilmiöiden vaikutusten huomioon ottamista maankäytön suunnittelussa ja rakentamisen ohjauksessa, sekä yritysten ja yhdyskuntatoimintojen riskitarkastelussa. Edistämme riskiarvioinnin perusteella tarvittavien toimenpiteiden toteutusta. Tarkastelussa otetaan huomioon erityisesti hulevesien hallintaan sekä raakavesilähteen turvaamiseen liittyvät kysymykset.

Huolehdimme, että viimeisin ilmastotieto on suunnittelusta ja varautumisesta vastaavien toimijoiden saatavilla.

Osallistumme Päijät-Hämeen maakunnan ilmastotyöhön. Kanta-Hämeessä osallistumme vahvasti maakuntaliittovetoisen ilmastotoimikunnan työhön. Aktivoimme ilmastonmuutoksen sopeutumiseen liittyvää maakunnallista työtä huomioiden mm. uudet maakuntien yhteistyöryhmät sekä alueelliset varautumisryhmät.

Vaikutamme maaseutuohjelman toimenpitein peltojen kykyyn toimia hiilinieluinä sekä ravinnepäästöjen vähentämiseen. Tuemme uusia maatalouden päästöjä vähentäviä tuotantomenetelmiä sekä uusia energiatehokkuutta ja maan tuottokykyä parantavia investointeja. Edistämme maaseutuohjelman hanketoiminnassa uusia kokeiluja.

1.2.4 Luonnon monimuotoisuus ja vesien tila

Tavoite: *Luonnon monimuotoisuus vahvistuu toteuttamalla METSO-ohjelmaa sekä käynnistämällä elinympäristöjen tilan parantamisen toimintaohjelman mukaisia kunnostus- ja hoitohankkeita. Tehostetaan vieraslajien torjuntaa ja seurantaan toteuttamalla haitallisten vieraslajien hallintasuunnitelmia.*

Säilytämme ja lisäämme luonnon monimuotoisuutta ekologisesti toimivalla luonnonsuojelualueverkostolla. Verkoston kehittämisen painopiste on METSO-ohjelmassa ja alueellisessa yhteistyössä tavoitteena on suojelualueiden välisten ekologisten yhteyksien parantaminen.

Lisäksi tehostamme lajien ja luontotyyppien suojelua ja lisäämme tietoisuutta monimuotoisuudesta ja luonnon ihmisille tuottamista hyödyistä, ekosysteemipalveluista.

Edistämme Helmi-ohjelman avulla mm. lintuvesien ja perinnebiotooppien kunnostusta. Toteutamme soidensuojelun täydennysohjelmaa. Tunnistamme hiilinielujen merkityksen ilmastonmuutoksen hillinnässä sekä osana luonnon monimuotoisuuden edistämisen yhteen sovittelua. Edistämme uhanalaisten lajien ja luontotyyppien suojelua tekemällä inventointeja ja päivittämällä uusimmat tiedot tietojärjestelmiin. Kunnostamme uhanalaisten lajien elinympäristöjä ja perinnebiotooppeja

Toteutamme haitallisten vieraslajien hallintasuunnitelman sekä tahattomia leviämistä koskevan toimintasuunnitelman toimenpiteitä ja edistämme raportointia.

Edistämme ekologisten verkostojen ja ekosysteemipalveluiden selvittämistä ja viheralueiden jatkuvuustarkasteluja sekä kehittämistä osana maankäytön suunnittelua. Kannustamme kuntia hulevesien hallinnan suunnitteluun sekä hulevesi- ja viherrakentamissuunnittelun yhdistämiseen rakennetussa ympäristössä.

Maatalousalueilla luonnon monimuotoisuus ei säily ilman viljeltyjä peltoja, pientareita, suojavyöhykkeitä, hoidettuja viljelemättömiä aloja sekä lajistollisesti arvokkaiden alueiden hoitoa. Siksi kestävä ja monipuolisen maataloustuotannon jatkuminen on luonnon monimuotoisuudelle tärkeää. Perinnebiotoopit, luonnonlaitumet ja muut avoimet tai puoliavoimet niittymäiset maatalousympäristöt eivät ole enää osana tavanomaista tuotantotapaa vaan vaativat kannustimia ja suunnitelmallisen hoidon toteuttamiseen. Tähän on ollut tehokkaana ohjauskeinona ympäristökorvausjärjestelmän mukaiset maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoidon ympäristösopimukset, joita todennäköisesti tulemme jatkamaan tulevalla ohjelmakaudella.

Suomessa on jäljellä nautojen, lampaiden, vuohien, hevosten ja kanojen alkuperäisrotuja. Näiden säilyttämistä voidaan rahoittaa ympäristökorvausten ympäristösopimuksen avulla.

13.12.2021

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Luonnonsuojelualueiden toteutus (ha)	560	500	500	500

Mittari: *Luontotyyppien ja lajisuojelun edistäminen (sanallinen).*

Jatkamme käynnissä olevia ja käynnistämme uusia Helmi-elinympäristöohjelman mukaisia hoito- ja kunnostushankkeita erityisesti metsäisissä elinympäristöissä (hämeenkylmänkukkakohteet, valkoselkätikkakohteet, Natura-harjumetsät, lehto- ja paahdealueet, luontotyyppien suojelualueet) ja lintuvesikohteilla. Luontotyyppien suojelualueiden osalta jatkamme yhteistyötä Suomen metsäkeskuksen Lehtohelmet-hankkeen kanssa. Käynnistämme Helmi-ohjelmaan liittyvät lettoinventoinnit. Helmi-ohjelmasta erillisinä hankkeina toteutamme uhanalaisten ja erityisesti suojeltavien lajien lajistoinventointeja ja esiintymien hoitotoimia.

Tavoite: *Vesien tila paranee edistämällä vesien- ja merenhoidon suunnitelmien, niiden toimenpideohjelmien ja vesiensuojelun tehostamisohjelman toteutusta. Vesien ja meren hyvän tilan saavuttamiseksi edistetään maa- ja metsätalouden vesiensuojelua, rakennettujen vesien monimuotoisuutta sekä vesihuollon riskien hallintaa. Sovitetaan yhteen vesistöjen käytön, hoidon ja suojelun muuttuvat tarpeet mukaan lukien vaelluskalojen elinkierroksen elvyttäminen, metsien ja peltujen vesitalous ja tulvasuojelu sekä riskien hallinta muuttuvassa ilmastossa.*

Toteutamme Hämeen vesienhoidon toimenpideohjelmaa ja siinä esitettyjä toimenpiteitä yhteistyössä sidosryhmien ja muiden toimijoiden, kuten mm. Vesijärvisäätiön ja Vanajavesikeskuksen, kanssa. Kohdistamme toimenpiteet toimialueen heikoimmassa kunnossa oleviin vesistöalueisiin. Vesistöjen tilan parantamiseen liittyvän kehittämistyön yhteydessä hyödynnämme ELY-keskuksen tuotteita ja palveluita monipuolisesti mm. yhdyskunnista ja maataloudesta aiheutuvien päästöjen vähentämiseksi.

Edistämme ja toteutamme vesistökunnostushankkeita mm. vesiensuojelun tehostamisohjelman rahoituksella. Osallistumme aktiivisesti hankkeisiin, joilla parannetaan vesistöjen ekologista tilaa. Hankkeiden toteutuksessa varmistamme, että saavutettavat hyödyt ovat monipuolisia ja mahdolliset haitat vähäisiä.

Tehostamme pohjavedensuojelua mm. ajantasaisilla pohjavesialueiden suojelusuunnitelmissa yhdessä eri sidosryhmien kanssa. Suojelusuunnitelmissa tarkastellaan erilaisten toimintojen sijoittumista pohjavesialueille sekä olemassa olevien riskien hallintaa.

Kehitämme kuntien ja vesihuoltolaitosten ylikunnallista, seudullista ja ylimaakunnallista vesihuoltoyhteistyötä ja varaudumme vesihuollon erityistilanteisiin mm. vesihuoltolain valvontakeinoin.

13.12.2021

Huolehdimme kalakantojen monimuotoisuuden säilyttämisestä ja edistämme kalojen luontaista lisääntymistä. Parannamme kalojen vaellus- ja lisääntymismahdollisuuksia rakennetuissa virtavesissä.

Tuotamme ajantasaista ja luotettavaa tietoa ympäristökuormituksesta, ympäristön tilasta ja vesitilanteesta Kanta- ja Päijät-Hämeessä verkkopalveluihin, mm. Ymparisto.fi, Vesi.fi.

Lisäämme yhteistyötä alueen oppilaitosten kanssa vesiliiketoiminnan edistämiseksi.

Edistämme vesistökuunnostusyhteistyötä kalatalousviranomaisen kanssa kalojen noususteiden poistamiseksi.

Edistämme maatalouden monivaikutteisten kosteikkojen toteutumista, joiden tarkoituksena on vähentää pelloilta huuhtoutuvien ravinteiden määrää, lisätä luonnon monimuotoisuutta, kaunistaa maisemaa ja lisätä alueen virkistysarvoja.

Mittari: *Itämeren ja vesien hyvä tila (sanallinen).*

Jatkamme vesienhoitosuunnitelmien ja toimenpideohjelman alueellista toteuttamista aktiivisella yhteistyöllä mm. Vesijärvisäätiön ja Vanajavesikeskuksen sekä muiden toimijoiden kanssa. Edistämme vesiensuojelun tehostamisohjelman rahoituksella vesienhoitohankkeiden käynnistymistä. Pohjavesiriskien vähentämiseksi käytämme voimavaroja pilaantuneiden maa-alueiden tutkimiseen ja kunnostamiseen yhteistyössä PIRELYn kanssa. Vesiseurannoissa varmistamme ulkoistetun näytteenoton ja analytiikan korkean laatutason säilymisen valvomalla palveluntuottajan toimintaa. Huolehdimme haitallisista ja vaarallisista aineista annetun valtioneuvoston asetuksen toimeenpanosta.

Mittari: *Vesistökuunnostusten edistäminen (kpl/kpl) (sanallinen).*

Käynnistyy 12 hanketta ja valmistuu 10 hanketta loppuvuoden 2021 aikana saapuneiden avustushakemusten ja käytettävissä olevien avustusmäärärahojen puitteissa.

1.2.5 Kestävä kaupunkikehitys

Tavoite: *Tuetaan kestävästä kaupunkikehitystä. Kaupunkiseutujen kestävyys ja elinympäristön laatu paranevat. Kehitys kaupunkiseutujen ja maaseudun välillä on toisiaan tukevaa ja vuorovaikutteista. Kestävä alue- ja yhdyskuntakehitys ja kehittyvät liikennepalvelut ja toimivat yhteydet edistävät ihmisten arjen sujuvuutta ja elinkeinojen toimintaedellytyksiä ja mahdollistavat eri alueiden vahvuuksien ja voimavarojen hyödyntämistä kaikkialla maassa/erityyppisillä alueilla.*

Kaupungistumiskehitys vaikuttaa voimakkaasti myös hämäläiseen maaseutuun. Kaupunkikeskukset elävät vuorovaikutuksessa maaseutualueiden kanssa niin työssäkäynnin, asioinnin, lähiruoan ja –energian tuotannon kuin luonnon virkistyskäytönkin osalta.

13.12.2021

Kaupunkien ja maaseudun toiminnot muodostavat yhden kokonaisuuden, minkä lisäksi maaseutualueet tuottavat myös monia kaupunkiympäristöön kytkeytyviä ekosysteemi-palveluja.

Vaikutamme maakunnallisissa liikennejärjestelmätyöryhmissä tavoitteena vähähiilinen liikenne ja saavutettavuuden parantaminen sovittamalla yhteen yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmien kehittämisen sekä edistämällä matkaketjujen sujuvuutta.

Osallistumme Lahden seudun MAL-sopimuksen mukaisen kaupunkiseutusuunnitelman laatimiseen yhteistyössä Uudenmaan ELY:n liikennevastuualueen kanssa.

Kannustamme maaseutukuntia strategiseen vyöhyke- ja rakenneajatteluun, ja kehitämme maaseuturakentamisen ja välttämättömyyspalveluiden kestäviä käytäntöjä yhteistyössä kuntien kanssa.

Kehitämme yhdyskuntarakennetta tasapainoisesti ja kestävästi niin taajamien kuin maaseudun ja haja-asutusalueiden osalta edistämällä molemminpuolista vuorovaikutusta.

Edistämme nopeiden tietoliikenneyhteyksien rakentumista sekä pysyvän ja vapaa-ajan asumisen alueille, että yritystoiminnalle riittävien toimintaedellytyksien aikaan saamiseksi.

Edistämme YKR-taajamien ja niiden ulkopuolisten alueiden kestävien vesihuoltopalvelujen järjestymistä yhdessä vesihuoltolaitosten, kuntien ja maakuntaliittojen kanssa.

Kannustamme kuntia suunnittelemaan ja toteuttamaan laadukasta, pito- ja vetovoimaista sekä puhdasta elinympäristöä, joka tukee elinkeinoelämän kehittymistä ja yksilön arjen sujuvuutta sekä varmistaa yhdyskuntatekniset palvelut ja luonnonvarojen kestävä käytön.

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Palvelujen ja joukkoliikenteen järjestämistä tukeva taajamarakenne (vähintään 20as/ha alueella asuvan väestön osuus koko kaupunkiseudun väestöstä (%)) (TA)	51,0	51,0	51,0	51,0

TA= tavoite sisältyy valtion talousarvioon

Mittari a): Alueiden kehittämisen painopisteet (sanallinen).

13.12.2021

Edistämme seudullista yhteistyötä osallistumalla asiantuntijoina aktiivisesti sidosryhmien toimintaan jäsenenä, kehittäjinä tai koolle kutsujina. Lähtökohtana on aluekehittämispäätöksen ja tulossopimuksen kaikkien osa-alueiden monialaisten tavoitteiden toteuttaminen ja yhteensovittaminen. Avustamme maakuntiamme ALKE-keskusteluja varten laadittavan tilanne- ja kehityskuvan laadinnassa ja osallistumme keskusteluihin aktiivisesti.

Toteutamme kulttuuriympäristöstrategiaa ja edistämme hämäläisen kulttuuriympäristön tunnettuutta ja hyvää hoitoa osana elinympäristön laatua. Vastaamme uudelleen käynnistyneen Päijät-Hämeen ja Kanta-Hämeen yhteisen kulttuuriympäristöryhmän toiminnan jatkuvuudesta.

Osallistumme toiminta-alueen alueidenkäytön asiantuntijana Lahden seudun MAL- sopimuksen mukaisen kaupunkiseutusuunnitelman laatimiseen yhteistyössä kuntien ja maakuntaliiton kanssa.

Aluekehitysvaroilla lisätään alueiden vetovoimaisuutta. Ohjaamme rakennerahastovaroja alueellisesti työllisyyttä ja kasvua parantaviin hankkeisiin. Kaikki käytettävissä olevat varat sidotaan seurantakaudella maakuntaohjelmien toimeenpanosuunnitelman mukaisesti.

Osallistumme maakuntiemme koronaelvytystoimien suunnitteluun ja toteutukseen tehden tiivistä yhteistyötä alueellisten ja valtakunnallisten sidosryhmien kanssa.

Lisäksi tulemme tekemään aktiivista yhteistyötä Kanta- ja Päijät-Hämeen maakuntaohjelmien toimeenpanotyössä.

Mittari b): *Alueidenkäytön edistämisen painopisteet (sanallinen).*

Edistämme seudullista yhteistyötä osallistumalla asiantuntijoina aktiivisesti sidosryhmien toimintaan jäsenenä, kehittäjinä tai koolle kutsujina. Lähtökohtana on VAT:n ja tulossopimuksen kaikkien osa-alueiden monialaisten tavoitteiden toteuttaminen ja yhteensovittaminen.

Edistämme edelleen energiatehokasta ja kestävää arjen sujuvuutta tukevaa elinympäristöä, jossa otetaan huomioon ympäristö- ja kulttuuriasiat. Kehittämiskeskusteluissa painotamme yleiskaavoituksen merkitystä ja ajantasaisuutta, kestävästä alueidenkäytön suunnittelua ja hiilineutraalia rakentamista. Merkittäviä yleis- ja asemakaavoja koskevissa neuvotteluissa ja lausunnoissa painotamme aiempaa vahvemmin kunnan ja alueen yhdyskuntarakenteen kehittämisen strategista tavoitteenasettelua, ekologisten verkostojen säilyttämistä ja kehittämistä sekä vesihuollon toimintavarmuutta ja hulevesien hallinnan suunnittelua. Osallistumme aktiivisesti Lahden kaupunkiseutusuunnitelman laatimiseen sekä Päijät-Hämeen ja Kanta-Hämeen liikennejärjestelmätyöryhmiin. Kulttuuriympäristöryhmän toiminta jatkuu. Pääteemana 2022 on KY-tiedon ajantasaistamisen ja digitaalisen hallinnan edistäminen alueella.

1.3 ELY-keskuksen aluekohtainen strateginen tavoite

Strategisten tulostavoitteiden lisäksi ELY-keskus toteuttaa aluekohtaisia strategisia tavoitteita olemassa olevien määrärahojen puitteissa. Kaikki ELY-keskuksen tulostavoitteet perustuvat hallitusohjelmaan, AVI-ELY-strategia-asiakirjaan, eri hallinnonalojen strategioihin, EU-osarahoitteisiin ohjelmiin ja suunnitelmiin sekä ottavat huomioon hallituksen aluekehittämiss päätöksen ja maakuntaohjelmien linjaukset.

2 Toiminnallinen tuloksellisuus

2.1 Asiakkuudet, digitalisaatio ja yhteiset toimintatavat

Tavoite: *ELY-keskukset sitoutuvat aktiivisesti toimintansa uudistamiseen ja ottavat järjestelmät käyttöön, kehittävät osaamistaan, hyödyntävät tietoa päätöksenteossa ja toimintansa kehittämisessä. ELY-keskuksen kehittämisen painopisteiden ja toiminnan osalta toteutetaan säännöllisesti CAF-arviointi. ELY-keskus viestii palveluistaan ja toiminnastaan laadukkaasti, oikea-aikaisesti ja ymmärrettävästi osallistuen aktiivisesti yhteiskunnalliseen vuoropuheluun.*

Laadimme Hämeen ELY-keskukselle strategiseen tulossopimukseen sidotun toimintasuunnitelman, jonka osia arvioimme säännöllisesti. Seuraamme ja päivitämme käytössämme olevaa kehittämissalkkua, johon nostetaan vuosittain keskeisimpiä organisaation kehittämiskohteita. Valinnan tukena hyödynnetään mm. työ- ja asiakaspalvelutyytyväisyyskyselyjä, sidosryhmätutkimuksia, henkilökunnalta saatuja palautteita sekä toteuttamiemme riskiarviointien tuloksia.

Hyödynnämme päätöksenteossa esimiehille suunnattua Johdon työpöytä -ratkaisua (Mylly) niiltä osin, kun tietoa on saatavissa ko. ratkaisusta. Lisäksi kehitämme ennakoitiedon hyödyntämistä johtamisessa.

Teemme ELY-keskuksen palveluja ja toimintaa tunnetuksi asiakkaille, kansalaiselle ja sidosryhmille useiden eri some- ja viestintäkanavien kautta. ELY-keskuksen ulkoinen viestintä tukee vision, arvojen ja tavoitteiden toteutumista. Viestintä luo myös yhteisökuva ja lujittaa asiakassuhteita.

Tuotamme verkkosivuille ajantasaista ja kattavaa alueellista sisältöä, jonka tuotannossa huomioidaan saavutettavuusvaatimukset. Ajankohtaista tietoa ja tiedotteita tuotetaan kaikilta vastuualueilta sekä rahoitusyksiköstä ja maksatus- ja tarkastusyksiköstä. Jokainen asiantuntija viestii ELY-keskuksen palveluista myös omissa asiakas- ja sidosryhmäkontakteissaan. Etenkin ELY-keskuksen johto osallistuu yhteiskunnalliseen vuoropuheluun mm. sosiaalisen median kanavissa.

Tavoite: *ELY-keskuksen palvelut ja palveluprosessit ovat tehokkaita, helposti saavutettavissa, asiakastarpeet huomioivia ja asiakkaiden yhdenvertaisuudesta huolehditaan. ELY-keskusten asiakkuusstrategian toimeenpanoon sitoudutaan. Palveluiden laatua arvioi-*

13.12.2021

daan toimialaohjauksessa. Lisätään innovatiivisten hankintojen käyttöä. Edistetään sosiaalisten, ilmasto- ja kestävä kehityksen tavoitteiden toteutumista julkisten hankintojen kautta. Saumattomat palveluprosessit mahdollistavat yritystoimintaa ja tukevat uuden yritystoiminnan syntymistä.

Arvioimme palvelujen laatua muun muassa erilaisten asiakaspalvelutyytyväisyyskyselyjen avulla. Jatkamme palveluprosessien kehittämistä yli yksikkö- ja vastuualuerajojen. Viestimme asiakkaille ja sidosryhmille aktiivisesti palvelujen käyttömahdollisuuksista. Asiakas saa helppokäyttöiset ja esteettömät palvelut. Järjestämme tarvittaessa asiakkaille ja sidosryhmille koulutustilaisuuksia uusien järjestelmäratkaisujen käyttöön liittyen. Tavoitteena on asiakaskeskeiseen ajattelutapaan panostaminen, jossa asiakas sijoitetaan palvelujen keskiöön. Huomioimme asiakkaiden ajassa muuttuvat tarpeet ja pyrimme vastaamaan niihin tarpeiden mukaisesti. Hyödynnämme tässä työssä vuonna 2021 laadittua asiakkuusstrategiaa, jonka jalkautuksen toimenpiteitä alkaa realisoitua vuonna 2022.

Tehostamme yhteistyötä seudullisten yrityspalvelutoimijoiden kanssa yrityksen tasapainoisen asiakaskokemuksen saavuttamiseksi erilaisissa verkostoissa. Ohjaamme yritysasiakasta yhden kosketuksen periaatteella toimijalta toiselle tarpeen mukaiseen palveluun siten, että asiakkaan ei tarvitse itse etsiä tarvitsemaansa palvelua tai tietää kuka palvelun tuottaa. Kehitämme yhteistyötä ja palveluita siten, että palveluja tuottavat toimijat toimivat saumattomasti yhteistyössä keskenään. Tuemme uuden yritystoiminnan syntymistä alueilla yhteistyöllä seudullisten yrityspalveluorganisaatioiden kanssa. Osallistumme ja vaikutamme alueille perustettavien yrityspalvelukeskittymien toimintaan.

Kehitämme Hämeen ELY-keskuksen toimintamalleja ja -tapoja tiedon ja osaamisen liikumisen tehostamiseksi organisaation sisällä ja verkostoissa. Määrittelemme strategiset sidosryhmät ja tehostamme yhteistyötä näiden kanssa vaikuttavuuden parantamiseksi. Vahvistamme tiedonhallintaa suunnitelmallisesti ja keskittyen kokonaisvaltaisesti organisaation tietoon perustuvien kyvykkyyksien edistämiseen ja menestyksen tukemiseen.

Osallistumme aktiivisesti ympäristöministeriön valtakunnallisesti yhtenäisten toimintatapojen kehittämisen ja käyttöönoton OHKE-hankkeisiin. ELY-keskus ottaa käyttöön ympäristöasioiden yhtenäisiä toimintatapoja. Tavoitteena on viedä käytäntöön aiemmin kehitettyjä toimintatapoja sekä parantaa toiminnan asiakaslähtöisyyttä siten, että ELY-keskusten Y-vastuualueiden ja aluehallintovirastojen yhteistyö ja vuorovaikutus lisääntyvät ja toimintatapoja kehitetään valtakunnallisesti yhtenäiseksi.

Lisäämme hankintaresursseja ja parannamme osaamista erityisesti uudenlaisten ja innovatiivisten palveluhankintojen mahdollistamiseksi. Käynnistämme palveluhankintoja markkinakartoituksilla ja avaamme siten mahdollisuuksia uusille palveluinnovaatioille ja vuoropuhelulle palveluntuottajien kanssa. Perinteisten yksittäisten palveluhankintojen sijaan hankimme kokonaisvaltaisempia ja sujuvampia palvelupolkuja, joissa asiakasta voidaan palvella ilman tarpeettomia katkoksia tai viivästyksiä. Toteutamme kuntien kanssa yhteishankintoja dynaamisella hankintamallilla.

Otamme hankinnoissa käyttöön uusia sähköisiä alustoja, jotka mahdollistavat aktiivisemmän ja helpomman tavan tiedonvaihtoon ja hankintojen seurantaan.

Tavoite: *ELY-keskukset edistävät osaltaan uuden teknologian hyödyntämistä joustavan ja paikkariippumattoman työskentelyn mahdollistamiseksi.*

Otamme käyttöön uudet suunnitellut järjestelmät ja kehitämme edelleen käyttöönotettujen Microsoft Teams ja lupapiste.fi käyttöä ja koulutamme henkilöstömme sekä tarvittaessa sidosryhmämme näiden käyttöön. Poistamme päällekkäisyyksiä ja keskitämme sisäistä viestintäämme tiettyihin kanaviin tiedon paremman kulun turvaamiseksi. Ympäristöluopien valvonnassa jatketaan koronapandemian aikana käyttöön otettuja uusia toimintatapoja määräaikaistarkastusten toteuttamiseen etä- ja läsnätarkastusten yhdistämisinä.

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
ELY-keskusten sidosryhmien kokonaistyytyväisyys (TA)	>4	>4	>4	>4
ELY-keskuksen asiakaspalvelutyytyväisyys (kokonaistulos) (TA)	>4	>4	>4	>4

TA= tavoite sisältyy valtion talousarvioon

Mittari: *Innovatiiviset julkiset hankinnat (sanallinen).*

Lisäämme hankintaresursseja ja parannamme osaamista erityisesti uudenlaisten ja innovatiivisten palveluhankintojen mahdollistamiseksi. Käynnistämme palveluhankintoja markkinakartoituksilla ja avaaamme siten mahdollisuuksia uusille palveluinnovaatioille ja vuoropuhelulle palveluntuottajien kanssa. Perinteisten yksittäisten palveluhankintojen sijaan hankimme kokonaisvaltaisempia ja sujuvampia palvelupolkuja, joissa asiakasta voidaan palvella ilman tarpeettomia katkoksia tai viivästyksiä. Toteutamme kuntien kanssa yhteishankintoja dynaamisella hankintamallilla.

Otamme hankinnoissa käyttöön uusia sähköisiä alustoja, jotka mahdollistavat aktiivisemmän ja helpomman tavan tiedonvaihtoon ja hankintojen seurantaan.

Hämeen ELY-keskuksen ilmastoasiantuntija osallistuu E-vastuualueiden yhteiseen hankintaprosessien ja -strategioiden kehittämistyöhön tuoden näihin vahvemmin kestäväyden näkökulmaa.

Tavoite: *Vahvistetaan alueellista, kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä ja osaamisverkostoja, lisätään sähköistä asiointia ja hyödynnetään digitalisaation mahdollisuuksia toiminnan ja asiakaslähtöisen asioinnin kehittämiseen. Parannetaan asiakaspalvelua pitämällä asiakkaiden kannalta keskeiset tietovarannot ajan tasalla ja huolehtimalla ajantasaisesta viestinnästä.*

13.12.2021

Varmistamme prosessien sähköistämällä hallinnon yhteiset asiakaspolut ja palvelukonaisuudet sekä tiedon hyödyntämisen. Otamme käyttöön uudet digitalisaation mahdollistamat sähköiset ratkaisut. Ohjaamme asiakkaan monikanavaisiin palveluihin ja painotamme digitaalisia palveluja. Varmistamme sähköisten palveluiden saavutettavuuden ja edistämme palveluprosessien sähköistämistä siltä osin kuin ELY-keskuksella on mahdollisuudet sitä edistää. Digitaalisuusasteen nostaminen mahdollistaa palvelujen saatavuuden asuinpaikasta riippumatta. Osallistumme hallinnonalan valtakunnallisiin digitaalisten palvelujen kehittämishankkeisiin ja toteutamme sähköisten palvelujen käyttöönotot aktiivisesti. Onnistunut digitaalinen palveluprosessin muutos vaikuttaa myös henkilökunnan osaamisen varmistamiseen. Huolehdimme erityisesti asiakastiedonkulun jatkuvaluonteisuudesta ja saumattomuudesta.

Vastaamme ympäristönsuojelun tietojärjestelmään kuuluvia tietoja sisältävän YLVA-järjestelmän kehittämisestä, käyttöönoton sujuvuudesta ja neuvonnasta Ympäristöministeriön hankkeissa ja osallistumme hankkeen ohjausryhmään.

Tiivistämme yhteistyötä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa tukeaksemme alueen osaamistason nousua ja TKI-toiminnan kehitystä.

Tavoite: *ELY-keskuksille, TE-toimistoille ja KEHA-keskukselle on käynnistetty yhteisen digikehitysohjelman toteutus KEHA-keskuksen koordinoimana. Osana Digikehitysohjelmaa panostetaan virastokokonaisuuden digikyvykkyyden nostamiseen, siirrytään palvelukohtaisesta/vastuualuekohtaisesta kehittämisestä toimijoiden yhteentoimiviin asiakaslähtöisiin palveluihin – kokonaistavoitteena on siirtyä eGovernment -tasolta Digital Government -tasolle vuoteen 2025 mennessä.*

ELY-keskukset sitoutuvat osallistumaan KEHA-keskuksen koordinoiman digikehitysohjelman yhteiseen kehittämiseen ja palvelujen digitalisaatioon. ELY-keskukset laativat yhdessä KEHA-keskuksen kanssa yhteisen digikyvykkyyden kehittämissuunnitelman 28.2.2020 mennessä ja digitiekartan 30.6.2020 mennessä. Vuoden 2020 lopussa toteutettiin ELY-keskusten, TE-toimistojen ja KEHA-keskuksen digikyvykkyyden arviointi.

Osallistumme aktiivisesti Hämeen TE-toimiston kanssa KEHA-keskuksen koordinoiman digikehitysohjelman toteutukseen ja yhteiseen kehittämiseen. Tunnistamme kehitystyössä asiakkaiden digipalvelutarpeita ja kiinnitämme erityistä huomiota henkilöstön osaamisen kehittämiseen ohjelman edetessä. Mahdollistamme henkilöstön digiosaamiseen kehittyminen tukitoimilla. Vauhditamme toimintakulttuurin muutosta yhteisillä toimintamalleilla. Huolehdimme että ELY-keskuksella on kokonaisnäkemys digihankkeista, viestimme ja esittelemme digikehitysohjelmaan liittyvistä kokonaisuuksista organisaatiolle ja erityisesti johdolle. Mahdollisuuksien mukaan käytämme monialaista asiantuntemusta ja ketterää kokeilukulttuuria.

Vuonna 2022 toteutetaan digikyvykkyyden ulkoinen asiantuntija-arviointi. ELY-keskusten yhteisen tuloksen tavoitteeksi on asetettu > 3,1 (asteikko 1-5).

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Maatalouden ja elintarviketurvallisuuden valvontasuunnitelmien toteuttaminen täysimääräisesti, %	100	100	100	100
Ympäristövalvonnan valvontasuunnitelmiin sisältyvän YSL:n mukaisen valvontaohjelman toteuttaminen (%)	100	100	100	100

Mittari: Tietoturvan taso (sanallinen).

Hämeen ELY-keskus on tiedonhallintalain mukainen tiedonhallintayksikkö, joka noudattaa yhteistä ELY/TET/KEHA-tiedonhallintamallia. Osallistumme tiedonhallintamallin kehittämiseen ja ylläpitoon siihen asetettujen yhteistyöryhmien kautta.

Olemme saavuttaneet ulkoisessa auditoinnissa tietoturva-asetuksen mukaisen tietoturvan perustason sekä ISO/IEC 27001:2013 -vaatimukset soveltuvin osin maksajaviraston tehtävien osalta. Varmistamme, että 1.1.2020 voimaan tulleen tiedonhallintalain asettamat vaatimukset saavutetaan. Sitoudumme jatkuvaan tietoturvyöhön ja kehitämme tietoturvaa yhteistyössä KEHA-keskuksen kanssa. ELY-keskuksen lakisääteisten tehtävien kannalta kriittiset palvelut tunnistetaan ja niille laaditaan jatkuvuussuunnitelmia. Huomioimme tietoturva-vaatimukset jatkuvuussuunnitelmia kehitettäessä. Päivitämme riskienhallintapolitiikkaa valtakunnallisen päivitystyön rytmissä, minkä lisäksi ylläpidämme ja toteutamme riskienhallinnan arviointia yhdessä TE-toimiston kanssa.

3 Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Tavoite: ELY-keskusta johdetaan määrätietoisesti ja hyvää henkilöstöpolitiikkaa noudattaen. ELY-keskukset panostavat henkilöstön työhyvinvoinnin edistämiseen. Osaamisen varmistamisessa ja osaamisen kehittämisessä huomioidaan myös muuttuvat asiakastarpeet.

Osana Hämeen ELY-keskuksen strategiseen tulossopimukseen kytkettyä toimintasuunnitelmaa, arvioimme säännöllisesti osaamisen kehittämisen tarpeita ja pyrimme vastaamaan niihin hyödyntäen erilaisia välineitä.

Hyödynnämme osaamista ja tietoa oman organisaation sisällä ja ulkopuolella. Tuemme viraston henkilöstön osaamisen ja tiedon jakamista kehittämällä toimintamallejamme.

Verkostoidumme ja osallistumme vastualueet ja virastorajat ylittävien asioiden valmisteluun aktiivisesti.

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Henkilöstöbarometrin tyytyväisyysindeksi (TA)	>3,6	>3,6	>3,6	>3,6

TA= tavoite sisältyy valtion talousarvioon

4 Erikoistumis- ja keskitetyt tehtävät

- 1 Rakenerahastotoiminnan hallinnointi Etelä-Suomen alueella: tehty muistio
- 2 OKM:n hallinnonalan valtakunnallisen ESR-kokonaisuuden Luovaa Osaamista hallinnointi: tehty muistio
- 3 Maatalouden ja maaseudun kehittämisen toimeenpanotehtävät, valtakunnallisten hankkeiden toimeenpano ja koordinointi: tehty muistio
- 4 Vantaanjoen vesistöalueen tulvariskien hallintatehtävät: tehty muistio
- 5 TEM:n hallinnonalan valtakunnallisen ESR-kokonaisuuden Yhteistyöllä muutosturvaa hallinnointi: tehty muistio
- 6 Ympäristönsuojelun tietojärjestelmän valvonta ja kuormitus -osion koordinointi-, ylläpito- ja kehittämistehtävä: tehty muistio

5 Voimassaolo ja seuranta

Tulossopimuksessa asetettuja strategisten tulostavoitteiden toteutumista seurataan poikkihallinnollisessa yhteistyössä ja osana kunkin hallinnonalan toimialaohjauksen menettelyjä. Tulostavoiteasiakirjassa tavoitteet asetetaan neljälle vuodelle. Tulostavoitteista sovitaan vuodelle 2022 sitovasti. Vuosien 2023–2025 tavoitteista sovitaan alustavasti. Tulostavoiteasiakirjan budjettivuoden tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan tilinpäätöksessä ja siihen kuuluvassa toimintakertomuksessa.

13.12.2021

5.1 Liite

ELY-keskusten toimintamenomäärärahaajako.

6 Allekirjoitukset

Hyväksymme osaltamme vuoden 2022 tavoitteet. Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Työ- ja elinkeinoministeriö

Marja-Riitta Pihlman, ylijohdaja

Maa- ja metsätalousministeriö

Jaana Husu-Kallio, kansliapäällikkö

Ruokavirasto

Antti-Jussi Oikarinen, pääjohtaja

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Anita Lehikoinen, kansliapäällikkö

Ympäristöministeriö

Juhani Damski, kansliapäällikkö

Hämeen ELY-keskus

Tommi Muilu, ylijohdaja

Hämeen ELY-keskus

Vesa Jouppila, johtaja

ELY-KESKUS	Jako 2021 (pl. kertaluonteiset, matkat, muut menot, virkistys)	Matkat, muut menot ja virkistys	Palkkausten tarkistus	Kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistäminen	Metsitys-tukeen liittyvät tehtävät	Öljylämmityksestä luopumis-avustusten käsittely	POMA hankinta-resurssit	Muut muutokset	MÄÄRÄRAHA YHTEENSÄ
Uusimaa	13 456 500	469 150	99 000	261 000	0	0	381 400	515 800	15 182 850
Varsinais-Suomi	12 407 100	689 150	91 200	78 300	243 600	0	171 700	115 000	13 796 050
Satakunta	2 244 100	116 400	16 500	52 200	0	0	63 700	0	2 492 900
Häme	5 962 200	207 050	43 800	52 200	0	0	118 500	-10 000	6 373 750
Pirkanmaa	6 578 900	374 300	48 400	78 300	0	552 300	147 800	166 000	7 946 000
Kaakkois-Suomi	8 760 100	419 050	64 400	78 300	0	0	137 400	0	9 459 250
Etelä-Savo	4 569 000	195 050	33 600	26 100	0	0	52 000	245 000	5 120 750
Pohjois-Savo	7 509 100	401 650	55 200	52 200	0	0	108 900	0	8 127 050
Pohjois-Karjala	3 938 500	160 500	29 000	26 100	60 900	0	57 800	0	4 272 800
Keski-Suomi	9 337 900	368 800	68 700	52 200	243 600	0	106 100	0	10 177 300
Etelä-Pohjanmaa	9 953 600	514 750	73 200	52 200	0	0	63 000	0	10 656 750
Pohjanmaa	3 129 300	171 600	23 000	52 200	0	0	80 700	0	3 456 800
Pohjois-Pohjanmaa	9 050 700	441 600	66 600	78 300	243 500	0	132 900	79 000	10 092 600
Kainuu	3 613 400	186 000	26 600	52 200	0	0	38 100	0	3 916 300
Lappi	9 111 700	492 350	67 000	52 200	0	0	80 000	25 000	9 828 250
KEHA oma toiminta	24 035 400	900 800	176 800	0	0	639 910	0	376 000	26 128 910
KEHA/ELY-keskusten yhteiset menot	36 120 368	0	0	156 000	118 400	178 100	260 000	159 200	36 992 068
TE-ASPA	5 036 600	0	37 000	0	0	0	0	0	5 073 600
YHTEENSÄ	174 814 468	6 108 200	1 020 000	1 200 000	910 000	1 370 310	2 000 000	1 671 000	189 093 978